Jaargang 1957 NA 21

Schakels

DE NEDERLANDSE ANTILLEN

Mens en Samenleving

UITGAVE VAN HET MINISTERIE VAN ZAKEN OVERZEE
PLEIN 1 . 'S-GRAVENHAGE

INHOUD

Stad en Landschap van Curaçao

Laat u het geluk hebben de Annabaai van Curaçao binnen te varen op een namiddag in de koele tijd, laat ons zeggen in januari. Er is juist een flinke stortbui gevallen; U snuift de vochtig-frisse wind diep in, en U kijkt om U heen. Bij het mysterieuze licht van de juist achter de heuvels wegzinkende tropenzon, ziet U het dubbele waterfront van Willemstad en U bent op opgetogen wijze verbaasd.

U bent op de Nederlandse Antillen, U bent vijf en een half uur jonger dan in Nederland, en U waant U tussen de coulissen van een operette; dezelfde mengeling van het herkennen en het verrast zijn. Het herkennen van de Hollandse trapgevels, en, misschien, van de Moorse zuilen in het oude stadsdeel; het verrast zijn om de curieuse combinatie van beide, en om het overtogen zijn der huizen met speelse fondantkleuren.

Het herkennen van Hollandse symbolen als de politieagenten, de tapvergunningen en de straatreinheid; het verrast zijn om de donkere vrouwtjes met vismanden op het hoofd, de fluisterende Venezolanen op hun groentebarken, en het onverwacht cosmopolitisch gewemel in luxueuze winkelzaken.

Willemstad is een dubbelstad; het oudste deel, Punda (spr. uit: Poenda), ligt aan de Oostkant van de Annabaai, het natuurlijk kanaal, dat de handvormige baai en haven, het Schottegat genaamd, met de zee verbindt.

Punda was en is het bestuurlijk en militair centrum van de stad. Het Gouverneurshuis, de departementen dient U hier te zoeken. Nabij dit stadsdeel Punda, en voor de oningewijde daarvan thans niet meer te scheiden, dragen twee stadsdelen eigen namen: Scharloo, oorspronkelijk de wijk der zeer welgestelde Spaans-Portugese Joden, en Pietermaai.

In deze drie wijken, Punda, Scharloo, en Pietermaai, rondom het bestuurscentrum gelegen, heeft merkwaardig genoeg steeds het koopliedenelement met sterk Latijnse inslag, overwogen, terwijl aan de overzijde van de Annabaai (in Otrabanda), de ambtenaren van Hollandse, althans Westeuropese origine hun huizen bezaten.

Grote, geel of wijnrood geverfde huizen, met een uitgestrekt rechthoekig erf, de koraal, waarop de huisjes staan, die eens voor de huis- of ambachtsslaven dienden, en waar nu het armere deel der bevolking nog in tracht te wonen. Zo was het grondplan van deze dubbelstad; bestuur en kooplieden te ener zijde van de Annabaai; en aan de overzijde, in Otrabanda, de behuizing van de ambte-

Willemstad, ingang van de haven *Foto K.L.M.*

naar en de stadswoning van de plantagehouder. Dit grondplan is wél vertekend sinds de komst van wat hier op Curaçao met het kernwoord wordt aangeduid als „de olie". Voor zijn uitgezonden employees bouwde de oliemaatschappij omheinde nederzettingen, die zowel wat betreft hun sociale voorzieningen, als hun sociale binding met de stad zelfgenoegzaam werden; Hollandse enclaves in een Latijns-Hollandse omgeving.

De noodzakelijk geworden uitbreiding van het overheidsapparaat deed de groep der Hollandse ambtenaren, leerkrachten en artsen toenemen; en deze gingen een vijftien jaren geleden ertoe over, om de warme stad vaarwel te zeggen en luxueuze tropenhuizen te bouwen aan de Oostzijde van het Schottegat, een voorbeeld dat sindsdien door veel andere stedelingen is gevolgd. Hier, „boven" de wind en dus zonder last van wat we maar de oliereuk zullen noemen, zijn gehele villadorpen verrezen, die hun naam ontlenen aan lang vergane

Curaçao, landhuis op het platteland (kanoekoe)

plantages of landhuizen. Men kan dus wonen „op" Zuikertuintje, Mahaai, Van Engelen, dwz. op het grondgebied van deze oude buitenhuizen.

Nog een andere bevolkingsgroep diende zich aan als stadsbewoner: de jonge generatie plattelanders, in dienst genomen door de „olie" of door andere opgekomen bedrijven, stond voor de keus, zich als forens dagelijks te doen vervoeren door hun maatschappij, óf in de stad te gaan wonen. Zij die tot het laatste besloten, wonen nu veelal aan de Westkant van de Schottegatbaai, in hygiënische omstandigheden overigens, die zeker niet beter zijn als die in hun vroegere plattelandswoning.

Zo is dan Willemstad uit zijn oude grenzen gegroeid, en knijpt de stad als een tang om het Schottegat, in het Noorden ruimte latend voor de olieinstallaties en de woonnederzettingen Emmastad en Julianadorp van de maatschappij.

Curaçao, bergtoppen

Soms fraaie, soms alleen maar minder fraaie villa's in wijken als Mahaai, zeer eenvoudige huisjes in wijken met zulke romantische namen als Paradijs en Fleur de Marie; huizen van florerende Oost-Europese Joden, van Syriërs, van Chinezen, van al die tientallen nationaliteiten die samen het gezicht van Curaçao bepalen.

En het platteland? Wel, om te beginnen is het zo plat niet, de St. Christoffel is hoger dan de Vaalserberg; en gekreukelde terrassen, met machtige rotsblokken op de rand, maken het landschap groots en chaotisch, diepe valleien maken het soms lieflijk en doen denken aan Zuid-Frankrijk. Aan de Zuidkust de soms handvormige baaien, waar U gaat duiken naar koralen of gaat harpoeneren op vis. Aan de Noordkust grillige kalkgrotten, uitgeslepen door de felle branding, opgehitst door de Noordoostpassaat. Tussen Noord- en Zuidkust, en op zijn smalst vier kilometer breed, ligt de koenoekoe, het Curaçaose „platteland". Heus geen kale rots, maar begroeid met een haast ondoordringbaar struikgewas,

met scheefgewaaide divi-dividbomen, en talrijke cactussoorten, lijkt het uit de verte daardoor overdekt met een waas, dat onder de snel wisselende dagbelichting varieert van geelgroen tot lichtblauw.

In deze koenoekoe, op omzichtig gekozen, hoge punten ligt het Curaçao's kasteel, of soms alleen maar de ruïne ervan, het landhuis, de plantagewoning. Verblindend wit soms nog, met rode of blauwe echt-Hollandse dakpannen, in Compagniestijd hier in ballast heengevoerd, met brede trap en groot terras, doet het U sterk denken aan plaatjes van oude hoeven van de Boeren in Zuid-Afrika. Er naast liggen nog de kleine slavenhuisjes, en erachter vindt U de veekoralen, omheinde ruimten voor rundvee en geiten; en het „hofje", een meestal bevloeid stuk grond met vruchtbomen. Op deze plantages, die we vooral in het Westen van Curaçao vinden, huisde eenmaal die merkwaardige combinatie van vorst en boer, van sluikhandelaar en grootgrondbezitter: de plantagehouder, te midden van zijn slaafs personeel.

De kleine groep „oude" blanken heeft zijn plantages nu vrijwel verlaten; hun oude huizen staan te vergaan, totdat ze eenmaal als historisch en landschapsmonument daadwerkelijk zullen worden beschermd.

De vrijgeworden plantagebevolking heeft zich over het land verspreid.

Curaçao is geen eiland van dorpen, van komvorming. De merkwaardigste uitzondering op deze regel is wel het dorp Boca San Michiel, een vissersdorp, waarvan vrijwel elk lid der bevolking kan bewijzen afstammeling te zijn van een Hollandse onderofficier, die zo'n honderd jaar geleden de idyllische baai verkozen schijnt te hebben boven het militaire garnizoen. Hij heeft er met zijn Curaçaose vrouw zorg voor gedragen, dat „men" in San Michiel Zimmerman heet. Deze oervader ligt onder een oude boom in het midden van het dorp begraven. Elders is het verband tussen gezinsvorming en komvorming minder duidelijk.

De koenoekoebewoners zijn gemiddeld ouder dan de stedelingen: vele jongeren trekken immers naar de stad. Met uitzondering van de belangrijke fosfaatwinning in het Oosten van het eiland, en de visserij, zijn de niet-stedelijke middelen van bestaan kwijnend. Er zijn misschien honderd mensen, die zich landbouwer mogen noemen en die inkomsten hebben uit de oogst van kleine mais en vruchten; daarnaast vormen een grote bijverdienste voor hun eigenaars de ongeveer 30.000 geiten, die men in groepjes zwervend op het hele eiland kan aantreffen. Deze geiten (op Curaçao noemt men ze kabrieten) zijn intussen de hoofdschuldigen in het proces van bodemvernieling, dat op Curaçao voortwoekert. Geholpen door de verstuivende wind, de stortregens, en de onverantwoorde houtkap in vroeger dagen, hebben de kabrieten op veel plaatsen de vegetatie vernield, waardoor kostbare teelaarde in de regentijd de baaien geel kleurt.

Echte tuinbouw zien we slechts bedreven door enkele Chinezen, die met behulp van bevloeiing malse groenten verbouwen, in de nabijheid van de stad. Het overgrote deel van alle voedingsmiddelen wordt overigens ingevoerd, uit de Ver. Staten of Nederland, uit het naburige vasteland en de Grote Antillen.

Veeris-berg Curaçao

Door de relatief hoge lonen der oliemaatschappij is ook de zoutwinning ten onder gegaan en liggen de kunstig ingedijkte zoutpannen nutteloos maar mooi langs de kust.

Zijn dus landbouw en zoutwinning door de komst van de „olie" nog onbelangrijker geworden dan zij al waren, de handel vaart wél. Had Curaçao in 1914 ca. 30.000 inwoners, nu is hun aantal bijna verviervoudigd, en dit, samen met de gestegen koopkracht per hoofd van de bevolking doet de handel floreren. Ook de toeristen industrie (Curaçao is a bit of Holland in the Caribbean, zeggen de folders) dankt voor een deel zijn bestaan aan de bunkerplaats Curaçao, hoewel daarnaast de schilderachtigheid van het eiland en de lage invoerrechten op luxeartikelen het hunne ertoe bijdragen om steeds maar weer golven van Amerikaanse toeristen over Willemstad te doen stromen.

Zijn van alle binnenkomende schepen te Willemstad 75 % olietankers, voor Aruba is dit percentage 97 %, wat zeggen wil dat Aruba economisch nog afhankelijker van de olie is dan Curaçao.

Klein Curaçao, een koraaleilandje

Curaçao, als hoofdeiland van de Nederlandse Antillen had ook meer apparaat en ruimte, om zo te zeggen, om „de olie" met alles wat daaraan vast zat, te voegen aan en in zijn bestaan — de stedelijke structuur. San Nicolas, de „oliestad" van Aruba daarentegen, lijkt zo uit het Midden Westen van de Verenigde Staten verhuisd, een voorbeeld van een „boom-town", met alle moeilijk te bekampen nadelen van dien.

Wij hebben, voor wat betreft Curaçao, al gewezen op de grote trek van werkkrachten van het platteland naar de stad. Uiteraard hadden de olieindustrieën op Aruba en Curaçao zeer veel arbeiders nodig en werden deze aangetrokken uit Nederland, Suriname, overig Zuid-Amerika, Brits-West Indië, de Ver. Staten, en Madeira, én, natuurlijk, uit de overige eilanden van de Nederlandse Antillen: Bonaire en de 1000 km van Curaçao verwijderde Bovenwindse eilanden.

Deze eilanden werden hierdoor tot expulsiestreken, tot afstotingsgebieden vanwaar de productieve mannelijke, en, voor een kleiner deel, de vrouwelijke bevolking wegtrok naar de olie-eilanden, om eerst op hogere leeftijd of bij een industriële crisis naar hun geboortegrond terug te keren. Deze eilanden zijn

postwissel-eilanden geworden, afhankelijk van hun rijke zuster-eilanden, met een vergrijzende en geslonken bevolking, die, de toekomst weinig rooskleurig inziet. Speciaal voor de Bovenwinden vormen het transport van gewonnen producten, en de vèrgaande grondversnippering obstakels op de weg naar grotere welvaart.

Laat ons hopen dat deze eilanden nog lang zullen kunnen profiteren van het welvaren van Aruba en Curaçao, de voedsters van de Nederlandse Antillen.

16-11-'55

Arbeid en maatschappelijke zorg in de Nederlandse Antillen

Al wat over dit onderwerp kan worden verteld is moeilijk te volgen zonder ons eerst de toestand van de Nederlandse Antillen circa dertig jaar geleden te kunnen voorstellen. Toen vormden een met moeite in het droge klimaat bedreven landbouw, visserij en kleine handelsvaart de voornaamste bronnen van bestaan. Slechts de naam Curaçao, en hiermede werd dan bedoeld Willemstad op Curaçao, genoot reeds toen grote bekendheid als knooppunt van scheepvaartroutes. De schepen troffen hier een goed beschutte natuurlijke haven aan, goede bunkergelegenheid en de mogelijkheid tot overlading in kleinere schepen voor nabijgelegen havens op het vasteland.

Dezelfde haven bracht ook de industrie naar dit eiland.

Ruim dertig jaar geleden verrezen de eerste bescheiden installaties aan het Schottegat, die inmiddels zijn aangegroeid tot een der grootste olieraffinaderijen ter wereld. Alle andere bronnen van welvaart werden van de voorgrond verdreven door deze industriële reus. Een vrijwel gelijke ontwikkeling voltrok zich op Aruba.

De omschakeling van rustige eilanden naar gastheren van de groot-industrie ging niet ongemerkt. Behalve de toeneming van de scheepvaart, waarbij het accent werd verlegd van het koopvaardijschip naar de tanker en de algemene opleving van de handel, veroorzaakte voornamelijk de behoeften van de industrie een groot tekort aan arbeidskrachten. Als door een magneet getrokken door de voor die tijd zeer hoge lonen trokken werkkrachten uit het Caraïbisch gebied en ook van ver daarbuiten naar Curaçao en Aruba. Ook de vier andere Nederlandse Antillen droegen hun deel bij. Een groot deel van de jeugdige mannelijke bevolking emigreerde erheen.

Dat deze snelle toeneming van de bevolking en het aantal arbeidskrachten met veel vreemdelingen diverse problemen schiep behoeft geen betoog. Wat achteraf wel verbazingwekkend is, dat deze problemen zonder dat zich bijzondere incidenten voordeden geleidelijk tot een oplossing konden worden gebracht.

Wettelijke bescherming van de arbeider bestond practisch niet en was vóór de komst van de olie en de daarmede samengaande opleving ook vrijwel overbodig

door de toen heersende ietwat patriarchale verhoudingen. Dat dit nu zou en ook wel moest veranderen spreekt bijna vanzelf. Binnen een tiental jaren kregen de Nederlandse Antillen wettelijke regelingen, die elders eerst na langdurige strijd zijn tot stand gekomen.

Wij zullen enige van deze regelingen even in vogelvlucht beschouwen.

De oudste is de Ongevallenregeling, waarvan de eerste tekst dateert van 1937. Reeds na twee jaar werd zij door een geheel nieuwe vervangen. Hierna werd zij nog herhaaldelijk gewijzigd en aangevuld; het meest ingrijpend in 1946. Alle bedrijven vallen nu onder de uitkeringsplicht bij bedrijfsongeval of beroepsziekte. In grove trekken lopen de bepalingen parallel aan onze Ongevallenwet, dus hierover behoeft niet uitgeweid te worden. De werkgever die geen toestemming heeft het eigen risico te dragen moet zich bij een van drie daarvoor toegelaten verzekeringsmaatschappijen verzekeren. Dit alles is nu zo goed aan een ieder bekend, dat het moeilijk is zich in te denken, dat nog geen twintig jaar geleden het aan de welwillendheid van de werkgever was overgelaten al dan niet de zorg voor een in zijn bedrijf door een ongeval getroffen arbeider op zich te nemen. Hoe grondig is dit nu veranderd. De grote bedrijven hebben op basis van vrijwilligheid goed geoutilleerde veiligheidsdiensten ingesteld, die trachten elk ongeval te voorkomen en de oorzaak van de ongevallen die zich toch voordoen op te sporen en weg te nemen. De getroffen arbeider weet dat alles wat menselijkerwijs voor hem gedaan kan worden ook zal worden gedaan. Dit is nog niet bij alle bedrijven zo, voornamelijk niet bij de zeer kleine. Daarom zijn van overheidswege wettelijke voorzieningen getroffen en is een arbeidsinspectie ingesteld, die mede tot taak heeft toezicht te houden op de naleving van de veiligheidsvoorschriften.

De Ziekteregeling wijkt in verschillende opzichten af van onze Ziektewet. Zo rust de gehele verzekeringsplicht op de werkgever, die al zijn arbeiders die geen hoger loon genieten dan *f* 20,— per werkdag moet verzekeren. De overheid draagt zorg voor de uitvoering en int de premiën. Een groot deel der administratie is uitbesteed aan een verzekeringsmaatschappij. Bij ziekte van de arbeider heeft hij recht op geneeskundige behandeling en verpleging en krijgt hij een percentage van zijn loon als ziekengeld uitgekeerd. Het recht op behandeling en uitkering duurt ten hoogste een jaar. In tegenstelling tot de Ongevallenregeling kent de Ziekteregeling geen invaliditeitsuitkering bij blijvende arbeidsongeschiktheid. De Regeling dateert van 1941 en is evenals de Ongevallenregeling herhaaldelijk gewijzigd en aangepast aan de zich snel veranderende omstandigheden, niet op de laatste plaats wat het loonpeil betreft. Want evenals overal elders ter wereld zijn ook in de Antillen de kosten van levensonderhoud en daarmee de lonen sinds 1939 sterk gestegen.

De Vacantieregeling kent sinds 1952 de arbeider het recht toe op twaalf werkdagen vacantie per jaar, waarvan de helft aaneensluitend moet worden genoten. Voordien was deze vacantie een week per jaar.

De werktijden waren voor slechts enkele groepen wettelijk geregeld in 1939

Curaçao, Willemstad *Foto K.L.M.*

en 1942. Nu is in de Arbeidsregeling niet alleen de werktijd in het algemeen geregeld, maar hierin worden ook voorzieningen getroffen betreffende jeugdarbeid en nachtarbeid voor vrouwen. Was de algemene leeftijdsgrens voor de jeugd vroeger dertien jaar, nu wordt dit veertien, terwijl tussen veertien en achttien slechts enige toegestane soorten arbeid mogen worden verricht. Een volgende belangrijke regeling is de Arbeidsgeschillenlandsverordening — een hele hap vindt U ook niet —. Deze *landsverordening*, bij ons zou dat *wet* heten, voorziet in de bemiddeling in geschillen tussen werkgevers en werknemers door van overheidswege benoemde bemiddelaars. In een geschil, waarbij 25 of meer werknemers betrokken zijn is het inroepen van de diensten van de bemiddelaar verplicht, bij kleinere aantallen mogelijk. De bemiddelaar pleegt overleg met vertegenwoordigers van partijen en tracht tot een bevredigende regeling te komen. In geschillen bij vitale bedrijven kan een stakingsverbod van beperkte tijdsduur worden afgekondigd.

Bij landsverordening zijn ook opgericht de arbeidsbureaux op Curaçao en Aruba. Deze bureaux verlenen hun tussenkomst voor de plaatsing en toelating van arbeiders. Ook trachten zij individuele geschillen tot een bevredigende oplossing te brengen.

Hiermede hebben wij U zeer in het kort iets verteld over enige wettelijke regelingen op het gebied van de arbeid.

Hoe is nu in het algemeen het lot van de arbeider in de Nederlandse Antillen? Dit steekt gunstig af bij de landen in de onmiddellijke omgeving. De lonen zijn ook in verhouding tot het hoge prijspeil, de hoogste in het Caraïbisch gebied.

De loonvorming is vrij, al is de mogelijkheid tot ingrijpen opengelaten. De lonen zijn door de grote werkgevers gekoppeld aan de kosten van levensonderhoud, zodat ook bij prijsschommelingen de koopkracht ervan gehandhaafd blijft. De omstandigheden zijn tot voor zeer kort geheel ten gunste van de arbeider geweest. De vraag naar werkkrachten overtrof steeds het aanbod. Werkloosheid was een onbekend verschijnsel. Nu begint daar kentering in te komen, er zijn tekenen, die wijzen op een toenemende verzadiging van de arbeidsmarkt, zodat er wel aanleiding bestaat tot grote voorzichtigheid wat betreft het toelaten van nieuwe arbeidskrachten.

De vakorganisaties in de Antillen zijn uiteraard meest nog jong en kampen met de moeilijkheden, die daaruit voortkomen. Door het korte bestaan en het gebrek aan ervaring zijn er nog betrekkelijk weinig personen bij, die in staat zijn leiding te geven. Hierin zal mettertijd natuurlijk verbetering komen. Verscheidene werkgevers hebben bedrijfscommissies ingesteld waarin gekozen vertegenwoordigers van de arbeiders overleg plegen met de directies. Dit schijnt zeer goed te werken.

Ook de mogelijkheid tot scholing en verdere scholing van de arbeider is niet verwaarloosd. Behalve de openbare en bijzondere ambachtscholen kennen de oliebedrijven ook eigen beroepsscholen, waar, naast het gebruikelijk onderricht, de practische opleiding in verschillende takken van het bedrijf wordt mogelijk gemaakt. Afgestudeerden van deze inrichtingen behoeven niet op plaatsing te wachten.

Naast de over het algemeen gunstige toestand zijn er ook niet geheel opgeloste problemen. Een dezer problemen, ons ook welbekend, is het probleem van de huisvesting. Het is te begrijpen, dat toen de grote toeloop naar Curaçao en Aruba begon, er een tekort aan woningen ontstond. In de jaren, die onmiddellijk aan de laatste wereldoorlog voorafgingen werd zeer veel gebouwd om dit tekort in te lopen. Gehele nieuwe woonwijken verrezen., niet altijd even fraai weliswaar, maar er kwam reeds enige verlichting in de woningnood.

Na het uitbreken van de oorlog was dit afgelopen. Door de optredende schaarste aan bouwmaterialen, die alle moesten worden ingevoerd, werden aan het bouwen beperkingen opgelegd. Steeds meer arbeiders waren nodig in verband met de voortdurende uitbreiding van de olieproductie. Begrijpelijk is dat het woningtekort steeds toenam. Spoedig na het einde van de oorlog, zodra de

toevoer van bouwmaterialen dit mogelijk maakte werd weer een aanvang gemaakt met het bouwen op grotere schaal. Doch de bouwkosten waren dermate gestegen, dat zelfs de vrij elementaire nieuwgebouwde woningen verhuurd volgens de wettelijk vastgestelde huurprijs boven de financiële draagkracht van de gemiddelde arbeider lagen. De overheid begon toen aan een groot bouwprogramma van z.g. gouvernementsvolkswoningen. In de jaren tussen 1945 en 1950 werden een 1400-tal woningen volgens dit program gebouwd en tegen lage prijs verhuurd. Deze woningen zijn steeds met verlies geëxploiteerd.

Ter leniging van de nood van ouden van dagen kwam medio 1955 de Noodouderdomsvoorziening tot stand, waarbij aan de mannelijke, alsmede aan de ongehuwde vrouwelijke Nederlander, die de leeftijd van 60 jaar heeft bereikt, in de Nederlandse Antillen woonachtig is en gedurende de laatste zes jaar onafgebroken zijn woonplaats heeft gehad, op aanvraag een uitkering wordt verstrekt. Van de eigen inkomsten wordt de helft op de vaste uitkering in mindering gebracht. Een 5000-tal uitkeringen worden verstrekt.

21-1-'56

Buurtverenigingen op Curaçao

De gedachte van een buurtverenigingsleven met een omvangrijk programma en waarbij het accent valt op de zelfwerkzaamheid van de locale bevolking, is nog heel jong. En toch komt deze jonge gedachte voort uit een lange geschiedenis van experimenten, steeds weer met het doel het culturele leven op de Antillen te bevorderen. Een eerste fase was het brengen van kunstuitingen uit het buitenland. Toneelstukken werden in het Nederlands opgevoerd, zangers kwamen recitals geven, violisten, pianisten en cellisten uit Europa gaven uitvoeringen. Maar al deze manifestaties bleven beperkt voor een bepaalde groep. Zelfs in de stad bereikte men de middenklasse niet, om niet te spreken over de stilte die er in de buitendistricten, de zgn. cunucu, is blijven heersen.

De komst van de Sticusa-regisseur Paul Storm luidde, wat het toneelleven betreft, een nieuwe periode in. Twee stukken van Molière werden in het Papiaments vertaald en bewerkt naar locale toestanden en gebeurtenissen. Van deze twee stukken „L'Avare" en „Le Médecin malgré Lui" waren alle 8 voorstellingen uitverkocht. Het wagenspel „Marieke van Nimwegen", ook in het Papiaments vertaald en bewerkt, onder regie van Henk van Ulsen, bracht het toneel naar de buitendistricten, als het ware dus een tweede faze. Niet dat er helemaal geen toneel was in de cunucu, vele stukken zijn er opgevoerd, vooral door de Rooms-Katholieke Missie, maar niet in deze grootte en omvang. Een grote belangstelling was er intussen ook ontstaan onder de Curaçaose jongens en meisjes voor het ballet. In de stad ziet men dan ook een gestadig groeiend streven naar kennis van de eerste beginselen van de verschillende kunstvormen. Daarbuiten lag echter nog steeds de cunucu, stil en als het ware afwachtend.

De eerste stoot tot het vormen van buurtverenigingen werd gegeven door de Stichting Volksontwikkeling. In de verschillende buitendistricten begon men b.v. met het geven van kook- en naai-cursussen. Van de verschillende buurtverenigingen wil ik U als voorbeeld van de werkzaamheden in een dergelijke gemeenschap, die van Barber noemen.

Bij voorbaat moet verteld worden, dat de opzet van deze verenigingen niet alleen is om toneelstukken, zangrecitals e.d. te brengen. Integendeel, men tracht de leden iets te leren, dat voor hen van direct dagelijks nut kan zijn. Ik vertelde U al, dat men begon met het geven van een kook- en naaicursus. De leden van deze buurtverenigingen, die voor het merendeel van de vrouwelijke sexe zijn, zijn over het algemeen arm en hebben slechts een L.O.-opleiding. Door

Curaçao - Boca Fakla (Duivelsmond)

bovengenoemde cursussen tracht men hen iets te leren, waardoor de mogelijkheid geopend wordt, dat zij geld kunnen verdienen als kokkin of naaister in de stad, kortom voor zich zelf het een en ander kunnen doen en daardoor niet meer zo afhankelijk zijn als vroeger. Zelfs ligt het in de bedoeling van de buurtvereniging „Barber" een „crèche" in te stellen; dit is een tehuis waar jonge moeders hun pasgeboren kinderen naar toe kunnen brengen om zodoende in de gelegenheid te zijn rustig weer te gaan werken. Reeds worden in dit kader meisjes opgeleid als verzorgsters.

Naast deze meer practische cursussen zoekt men naar een vorm, die de zelfwerkzaamheid in oorspronkelijke richting zal bevorderen. Ongetwijfeld is daarbij een ondergrond een eerste vereiste. Om deze basis te kunnen vormen stuurt men steeds enkele meisjes of jongens naar de stad, die daar cursussen in riet-

vlechten, figuurzagen of ballet volgen. Na enige maanden nemen deze cursisten zelf de leiding in hun vereniging en onderwijzen de leden wat zij zelf in de stad hebben opgedaan. De stadsleiders en -leidsters bezoeken om de zoveel maanden hun vroegere leerlingen om te zien hoe het werk vlot.

Wanneer zich na enige tijd de kunstenaars gaan onderscheiden, wat wellicht zal zijn in de vorm van een oorspronkelijke frisheid, dan zal hoogstwaarschijnlijk ook de waardering voor het niet-Antilliaanse groter worden, niet alleen *omdat* men het mooi vindt, maar *doordat* men in de voltooiing de aard ervan ziet.

Onwillekeurig zal bij U de vraag rijzen, waarom men dan niet de eigen cultuur in deze richting bevordert. Het antwoord hierop is heel eenvoudig. Indonesië, India en China zijn landen die een beschaving kennen, die ouder is dan die van Europa. In de jongheid van hun onafhankelijkheid zijn deze landen oud, zeer oud, in hun cultuur. Een opwekking is daarbij dus slechts nodig. Bij ons is dit anders.

De Antillen bestaan uit gemeenschappen, die radicaal religieus en historisch in geen enkel opzicht affiniteiten vormen, behalve dan dat men een gemeenschap heeft moeten vormen. Ieder van deze gemeenschappen, dus zowel de Joodse, als Afrikaanse en Blanke, is sinds 1600 afgesloten geweest van iedere toevoer uit het moederland. Het begrip culturele vorming zou pas 3½ eeuw later door sociologen worden ontdekt. Men was pas bezig zich bewust te worden van elkanders aanwezigheid.

Door het simpele begin van grondbeginselen leren zal men na lange tijd resultaat kunnen zien. U moet niet vergeten, dat Uw cultuurvormen geen richtlijnen hebben hoeven te volgen, maar dat eeuwen en vertrouwen de basis hebben gelegd voor de meer ontwikkelde menselijke uiting in de oudere werelddelen.

20-4-'55

Huisvlijtindustrie op Curaçao

Het is een overal ter wereld voorkomend verschijnsel dat oude ambachten en andere vormen van handwerk ten dode zijn gedoemd, zodra technische vooruitgang en daarmee gepaard gaande fabricage van massa-artikelen in een land hun intrede doen.

Immers, de arbeidsuren die het vervaardigen van handwerk eist en de opbrengst ervan, staan onderling en zeer zeker in vergelijking met hetgeen een fabriek per dag produceert en de lonen die zij haar werkers biedt, in géén verhouding.

Daarbij komt, dat het te kust en keur verkrijgbaar zijn van goedkope fabrieksartikelen de behoefte van een volk gebruiksvoorwerpen te vervaardigen, wegneemt.

Dat met de hand gemaakte voorwerpen kwalitatief èn in aesthetisch opzicht verre de meerdere kunnen zijn van hun machinaal vervaardigde „broertjes en zusjes" blijkt in de practijk geen doorslaggevende factor.

Meestal ontstaat er niet eerder een streven de oude ambachten in stand te houden dan wanneer men zich gaat realiseren, dat mèt het verdwijnen van de oude vormen van handwerk een karakteristieke uiting van het volk verloren gaat. Men tracht het handwerk dan een nieuw bestaansrecht te geven door het aan de huidige eisen aan te passen, m.a.w. het te vervaardigen volgens moderne vormen en motieven.

Curaçao vormt geen uitzondering op dit verschijnsel. Nadat door de vestiging van een olieraffinaderij op dit eiland, de levensstandaard was gestegen, handel, im- en export waren opgebloeid, in het kort een toestand van algemene welvaart was ontstaan, verminderde langzamerhand het aantal personen, waarvoor de huisvlijtindustrie tot dusver de voornaamste bron van inkomsten had gevormd. De Curaçaose geschiedschrijver Pater A. Euwens O.P. vermeldt dat het vlechten van hoeden reeds door de oorspronkelijke bewoners van het eiland, de Indianen, zou zijn beoefend. Wat hiervan zij, vast staat dat in het begin van deze eeuw ongeveer $^1/_6$ van de bevolking van Curaçao in min of meerdere mate een broodwinning vond in hoeden vlechten.

Men maakte voornamelijk de z.g. „staple-hats", dat zijn door de bevolking gedragen hoeden, maar ook fijnere soorten vonden aftrek. De grondstoffen voor de staple-hats, gedroogde bladeren van de palmsoort „Carludovica Palmata", en die voor de fijne hoeden, „hipijapastro" geheten, werden betrokken uit Vene-

Curaçao, heuvellandschap *Foto K.L.M.*

zuela. Export vond plaats naar de Verenigde Staten maar ook in Europa vond men een afzetgebied.

Het Gouvernement van Curaçao richtte vlechtscholen op en in 1920 werd een vereniging van hoedenvlechters gesticht onder de naam „Arbeid adelt".

Behalve hoeden vlocht men ook sigarenkokers, lampekappen en vooral manden, voornamelijk de eenvoudige draagmanden waarin de volksvrouw haar vis, groenten, eieren etc. van en naar de markt vervoerde. Daarnaast vervaardigde men echter ook fijnere was- en naaimanden, welke door de meer gegoede Curaçaose huisvrouw werden gebruikt en tevens gretig aftrek vonden bij de toeristen, die het eiland aandeden.

Een andere vorm van nijverheid was het *pottenbakken.* Uit een soort klei, die op verschillende plaatsen op Curaçao voorkomt werden potten en schalen, bestemd voor keukengebruik, gebakken o.a. de grote waterkruiken, waarin, vóórdat waterleiding en ijskast hun intrede deden, drinkwater werd bewaard en

koel gehouden. Van hetzelfde (poreuse) materiaal werden ook kleine drinkbakjes vervaardigd. Ieder lid van het gezin had een eigen bakje, dat altijd, gevuld met koel water, gereed stond op de z.g. watertafel. De bakjes werden met een waterschepper uit de grote kruiken bijgevuld.

Deze waterscheppers bestonden uit een halve, uitgeholde cocosnoot met een houten steel eraan.

Voorts had Curaçao meubelindustrie. De meubelen werden vaak gecopieerd naar modellen uit buitenlandse tijdschriften. Maar men trof ook de voor dit eiland karakteristieke schommel- en kinderstoelen aan, gemaakt uit cadushi (cactus) hout met zittingen gevlochten van opgerolde cocospalmbladeren. De meubelindustrie — een kleinbedrijf, werd vrijwel zonder hulp van machinerieën uitgeoefend.

De Goudsmederij werd een honderdtal jaren geleden op Curaçao geintroduceerd vanuit de Franse Antillen. Men maakte kettingen, ringen en verschillende soorten filligrainwerk, welke goudsmeedproducten ook naar de omliggende landen werden geëxporteerd.

In 1912 werd een Struisvogelhouderij opgericht onder de naam „Albertina Park", gelegen op de plantage Choloma in het tweede district. De veren werden ter plaatse bewerkt en geverfd en behalve voor hoeden, gebruikt voor vervaardiging van waaiers, tassen, corsages etc. Behalve bij de Curaçaose dames, vonden deze producten aftrek bij de touristen terwijl kleine veren werden geëxporteerd naar Londen.

Verder moeten wij nog noemen Alpargata-makerijen. Alpargata is een soort schoeisel dat vroeger zeer veel door de locale bevolking werd gedragen. Het bestaat uit een leren zool en een bovenstuk van geweven, kleurige stof. In de jaren van de Eerste Wereldoorlog werden ruim 50.000 paar per jaar vervaardigd zowel in coöperatief verband als door de huisindustrie.

Toen het nog geen gewoonte was dat vrouwen buitenshuis een werkkring hadden, was het vervaardigen van fraaie handwerken voor vele van hen een bron van inkomsten. Men maakte „Sole" werk (kantwerk met de naald gemaakt), „Guipure" werk (kantknoopwerk), Sabaans kantwerk en voorts borduurwerk- en haakwerk. Zakdoeken, kleedjes, lakens, slopen, handdoeken maar ook blouses en japonnen werden met bovengenoemd handwerk versierd en deze voorwerpen werden zowel door de gegoede families op Curaçao als door touristen gretig gekocht.

Tot het instandhouden en bevorderen van de huisvlijtindustrie op Curaçao heeft zeer veel bijgedragen de Vereniging van Huisvlijt.

Het was de toenmalige Gouverneur Helfrich, die in 1919 een uitnodiging zond aan verschillende personen, elk een bepaalde bevolkingsgroep vertegenwoordigend, om in vergadering bijeen te komen teneinde na te gaan op welke wijze de welstand van ieder van die groepen zou kunnen worden bevorderd. En het was mevrouw van Breemen-Kruyt, die het initiatief nam om de huisvlijtartikelen,

Curaçao - Het vlechten van een hoed

welke op Curaçao werden vervaardigd, een betere verkoopgelegenheid te geven. Tot die tijd was het n.l. gewoonte, dat degenen, die huisvlijtartikelen maakten deze langs de deur te koop aanboden, waardoor zij slechts een klein gedeelte der bevolking bereikten en nog minder touristen. Gouverneur Helfrich verzocht mevrouw van Breemen een comité op te richten en zo ontstond op 17 september 1919 de Vereniging Huisvlijt, waarvan de Gouverneur beschermheer en zijn echtgenote ere-voorzitster werd. Het Gouvernement zorgde voor een lokaliteit en een renteloos voorschot en aldus konden de eerste artikelen worden aangekocht en het lokaal op 5 november van dat jaar geopend.

De Vereniging maakte een periode van grote bloei door. Al degenen, die een van de hiervoor beschreven vormen van nijverheid beoefenden, brachten hun artikelen naar het verkooplokaal, waar deze onmiddellijk werden aangekocht of indien de verkoopbaarheid twijfelachtig was, in consignatie werden aangenomen. Tot in de oorlogsjaren '40—'45 werd — ondanks de in het begin van deze lezing genoemde invloeden — een behoorlijke omzet bereikt. Maar toen begon men langzamerhand de gevolgen van de sterk gestegen levensstandaard en de algemene economische welvaart te ondervinden. Hoe gunstig deze ook voor Curaçao mochten zijn, op de hiervoor genoemde takken van nijverheid en huisvlijt hadden zij een funeste invloed. Daar de bevolking, zeer zeker de jongeren, op andere, meer lucratieve wijze in haar levensonderhoud kon voorzien — raffinaderij, winkelbediende, kantoor — waren de georganiseerde takken van nijverheid zoals de vlechtscholen, de struisvogelhouderij, de meubelindustrie, reeds stuk voor stuk opgeheven. Degenen die van oudsher thuis hoeden of manden hadden gevlochten, handwerken gemaakt of potten gebakken, gingen daar nog wel mee door maar bij de jongere mensen was de interesse deze vormen van nijverheid aan te leren verdwenen, omdat zij er geen „brood" meer in zagen.

Aldus is de huidige toestand ontstaan; voornamelijk ouderen brengen hun producten nog bij de Vereniging Huisvlijt en wanneer dit ras van thuiswerkers zal zijn uitgestorven, is er geen generatie meer die de oude vormen van handwerk weet uit te voeren.

Toch bestaat er momenteel een tendens — bij de Vereniging Huisvlijt maar ook elders — kunstnijverheid en huisvlijt nieuw leven in te blazen. Men realiseert zich dat, waar er op het eiland een sterk streven is naar het bevorderen van tourisme — waarvan de bouw van het hotel „El Curaçao" een sprekend voorbeeld is — het gemis aan voorwerpen met een typisch Curaçaos karakter zich in de toekomst sterk zal doen gaan gevoelen.

Men wil dus op de eerste plaats proberen dat wat er nog over is van de huisvlijt-van-vroeger, te behouden. Maar daarnaast zoekt men naar nieuwe vormen en motieven. Gedacht wordt aan beschilderde manden, met appliqué-figuren versierde hoeden, tassen en theemutsen, met bloemmotieven geborduurde kleden — dit alles geïnspireerd op Curaçao — poppen in locale dracht etc., terwijl men verder zoveel mogelijk wil gebruik maken van wat het eiland oplevert als b.v. kalebassen voor marraca's, koralen, houtsoorten enz. enz.

Een stap in de goede richting is reeds het feit dat er de laatste jaren in vrijwel alle districten buurtverenigingen zijn opgericht, waarvan de leden bijeenkomen om huisvlijtartikelen te maken. Men heeft echter groot gebrek aan deskundige leiding, aan een leraar of lerares, die niet alleen op de hoogte is van de verschillende takken van kunstnijverheid maar die tevens aan kan geven in welke richting moet worden gezocht om tot een verantwoorde souvenirindustrie te komen.

Want huisvlijt zal eerst dan weer een bestaansbron voor een deel van de Curaçaose bevolking kunnen worden, wanneer de vervaardigde artikelen attractief, aan de huidige eisen aangepast, goed afgewerkt, maar bovenal aesthetisch verantwoord zijn.

11-10-'55

Spreekwoorden en zegswijzen van de Benedenwindse eilanden

Toen ik in 1954 voor enige maanden op Curaçao was, werd mij een boekje ter hand gesteld met als titel: Proverbionan Papiamento, dat is Papiamentse spreekwoorden. Toen ik dat boekje zo eens doorlas zag ik al heel gauw, dat dit een belangrijk boekje was voor het Papiamentse taaleigen als ook gewoonten en sociale toestanden van het leven op de Nederlandse Antillen van weleer. Het was een voorlopige uitgave. Men hoopte een tweede editie te kunnen uitgeven, die heel wat beter zou zijn.

Hieronder volgt de inleiding van dat boekje, dan kunt U zien wat de Uitgever dacht en hoopte. Dit is de tekst:

„Tot nu bezit onze Papiamentse literatuur, die toch zo rijk aan spreekwoorden is, geen goede verzameling daarvan. Daarom zullen velen met grote belangstelling dit boekje openslaan en bovendien zullen velen er wat op aan te merken hebben. Ze kunnen b.v. zeggen, dat enkele van deze spreekwoorden slechts bekend zijn op één van de drie eilanden en dat enkele, die hier worden aangegeven als spreekwoorden niets anders zijn dan maar gezegden.

Inderdaad ze hebben alle recht tot kritiek en de Uitgever hoopt, dat die kritiek hem ter ore zal komen, immers hij heeft het boekje niet gepubliceerd als iets wat af is, maar slechts bedoeld als een begin. Wanneer de Uitgever spreekwoorden mag ontvangen, die niet in dit boekje zijn opgenomen en hij er uit kan verwijderen, wat in werkelijkheid geen spreekwoorden zijn, dan kan dit boekje een voorganger zijn van één waar je meer op aan kunt.

De oorsprong van dit boekje is een lijst van spreekwoorden, die het blad „La Cruz" heeft uitgegeven. De uitgever vroeg toen aan zijn lezers om spreekwoorden in te sturen en... meer dan 4000 spreekwoorden van Curaçao, Aruba en Bonaire kwamen ter tafel van de Redactie. Velen stuurden een zelfde spreekwoord in en sommige van deze waren meer gezegden dan spreekwoorden. Een schifting was dus noodzakelijk en zo zijn er tenslotte 1364 in dit boekje overgebleven. Het spijt ons, dat het niet mogelijk was er een Nederlandse vertaling aan toe te voegen maar... een goede vertaling vereist veel studie en arbeid.

Onze hoop is nu op die lezers gevestigd, die van hun taal houden, dat ze dit boekje zullen bestuderen, dat ze er uit zullen schrappen wat niet juist is, dat ze de betekenis zullen aangeven, dat ze een goede vertaling en uitleg daarvan

geven, zodat wij allen een nieuwe uitgave van dit boekje hopen te zien, die meer volmaakt is en voorzien van de nodige aantekeningen." „Ondergetekende: De Redactie van La Cruz."

Deze laatste wens van de redactie is, helaas, nog niet in vervulling gegaan zo als mij enige weken geleden werd bericht. Of de tweede editie in bewerking is weet ik niet maar wel hoop ik, dat dit Radiopraatje er toe moge bijdragen, dat die tweede editie er inderdaad komt.

Immers spreekwoorden zijn van het grootste belang om karakter, levenswijze etc. van een volk te leren kennen. Daarom zou ik wensen, dat zo spoedig mogelijk een Commissie wordt samengesteld, die deze spreekwoorden taalkundig en sociologisch onderzoekt om tot het juiste inzicht te komen van alles, wat met deze spreekwoorden in verband staat. Ik zou hier wel meer dan een dozijn namen kunnen noemen, die hier ten volle toe in staat zijn, maar U begrijpt, dat moeten de Nederlandse Antillen zelf maar uitzoeken.

En men moet hiermede niet te lang wachten. De tijd gaat snel. Nieuwe toestanden ontstaan en het Papiamentu heeft maar een heel, heel klein taalgebied. De kans om zich staande te houden temidden van de omringende wereldtalen is gering, maar zolang Papiamentu nog een levende taal is en op de Antillen door hoog en laag gesproken wordt, is het de plicht van alle Antillianen hun taal zo lang mogelijk te bewaren en het zo goed mogelijk te kennen. Als taalverschijnsel blijft het altijd interessant.

Hoor maar eens wat Prof. Entwistle schrijft in zijn boek: „The Spanish language together with Portuguese, Catalan and Basque" laatste uitgave 1951". Het doel van dit boek is een uiteenzetting te geven van de grote talen van het Iberisch Schiereiland. Het bijv. naamwoordje „groot" heeft hier niet direct een zuiver taalkundige betekenis. Voor de taalkundige zijn alle talen van gelijk belang. Zij dragen allen bij tot onze kennis van het „groot menselijke feit" nl. „de Taal". Ik zou er veel dergelijke uitspraken aan kunnen toevoegen.

In een radiorede vraagt Dr. Raoul Römer; Zal Papiamentu zich tot een cultuurtaal ontwikkelen? Hij is daar zeer pessimistisch over. Nu, dat is helemaal niet nodig. Over zijn voortbestaan kan men dat zijn. Mr. Cola Debrot noemde dit iets tragisch. Mogelijk! Maar dat het een cultuurtaal is, dat is een feit.

Een zekere Prof. Lens verbonden aan een Chileense Universiteit, sprak ongeveer 50 jaar geleden als zijn mening uit: Papiamentu is een Creoolse taal van hoge cultuur. Als men voorts bedenkt dat, behalve al het andere wat er in geschreven is, het Papiamentu in staat is de gedachten en geloofswereld van het Nieuwe Testament weer te geven, even goed als welke Europese taal ook (N. Grieks misschien uitgezonderd) dan behoeft men aan het culturele van de taal niet te twijfelen.

Maar nu genoeg hiervan, we gaan naar de spreekwoorden. Wanneer wij dit door ons genoemde boekje in zijn geheel overzien dan bemerken wij al vrij

Curaçao - Typische kerkbouw op het platteland

spoedig, dat er heel wat spreekwoorden bij zijn, kennelijk uit de één of andere Europese taal overgenomen of van internationale bekendheid. Dit is echter meer of min hetzelfde met de spreekwoorden in landen van Europa. Spreekwoorden uit de verre oudheid zijn tot Europa doorgedrongen en elk land heeft er het zijne aan toegevoegd en dat nu heeft Papiamentu ook gedaan want er zijn op de Antillen heel wat spreekwoorden, die beslist van eigen bodem zijn. Het valt direct op, dat er zoveel dieren in die spreekwoorden een rol spelen. Wel een bewijs, wat die in de eenvoudige wereld van toen voor de mensen betekenden. Het wemelt er in van de naam Baca, koe, Cabai, paard, Cabritu, geit, Carné, schaap, Gai, haan, Galina, kip, Piscá, vis, Pushi, poes, etc. etc.
Ik zie nl. dat er een 20 spreekwoorden zijn, waarin de koe voorkomt. Het hert 6 maal. De ezel 24 maal. Het paard 10 maal. De geit 13 maal. De hond 24 maal. De vis 8 maal. Pushi 23 maal.

Ook het woord „mundu" wereld komt verschillende malen voor en Palabra,

woord en Pam, brood. En nog heel wat anderen.

Ik kan er nu natuurlijk maar een paar behandelen. Ik zal mij dan ook tot enkele typische beperken.

Laat ik beginnen met dit:

1. Giambo bieuw a bolbe na wea. Oude giambo is tot zijn pot teruggekeerd. De volledige uitdrukking is: Si giambo bieuw bolbe na wea, semper lo nos com'é cu apetit. Wanneer oude giambo weer tot zijn pot terugkeert, zal ze ons altijd weer lekker smaken. We zouden ook kunnen vertalen: als ze weer op tafel komt. Giambo is een soort glibberige soep waar heel wat mensen op de Antillen veel van houden. Dit spreekwoord moet men goed bewaren want ik geloof niet, dat er thans nog zoveel mensen zijn, die giambo eten. De korte uitdrukking is het meest in het gebruik. Toen ik in 1954 in Curaçao op het Departement van Onderwijs kwam, begroette de heer Sprockel mij met deze woorden: Ahá, Giambo bieuw a bolbe na wea. Het was 14 jaar geleden, dat ik voor het laatst op Curaçao was.

2. En nu de tweede:

„Si bo no quié tin géra cu lagadishi, no planta boonchi cantu di tranquera." Vertaald: Als je geen ruzie hebben wilt met de hagedis poot dan geen boontjes vlak bij de omheining.

Dat klinkt voor een niet Curaçaoenaar een beetje vreemd maar het is begrijpelijk als men weet waar het vandaan komt.

Om de vele kleine boerderijtjes in de cunucu (buiten) gebruikt men als afschutting van de terreintjes de cadushi, een korte dikke cactusplant met heel scherpe stekels. Als men er zo langs loopt dan ziet men tussen die cadushis bijna altijd enige hagedissen lopen of springen. Zou men bij die omheining boontjes poten, dan zou het gepote altijd door die reptielen vernield worden. Dit is voor hem, die ze poot niet prettig. En als hij dan boos zou worden dan zou men dadelijk tegen hem kunnen zeggen: Aan wie de schuld? Dit drukt duidelijk uit wat het dagelijks leven te zien geeft. Men krijgt ruzie met zijn buurman, maar men heeft zelf de aanleiding er toe gegeven.

3. Een volgende.

Si cabaron sali fo'i lodo bisa: lodo ta hole stinki, quer'é.

Vertaald: Als een garnaal, die uit de modder komt zegt: de modder stinkt, geloof hem. Voor een Nederlander lijkt dat weer een beetje vreemd want hij denkt nooit aan een garnaal als iets wat uit de modder komt. Maar op onze Antillen worden ze gevangen aan de kant van de zee en vaak is het daar modderig. De betekenis van dit spreekwoord is dadelijk duidelijk. Wanneer iemand, die lange tijd in het één of ander werk gezeten heeft en daar onaangename ervaringen heeft opgedaan en hij deelt U dat mee, twijfel dan niet aan zijn oordeel.

4. Nu deze:

Di sabi qu pushi ta, e ta come piscá curê.

d.i. Een poesje mag nog zo slim zijn toch eet hij rauwe vis. Aardig uitgedrukt en ook dadelijk verstaanbaar. De ware aard van het beestje verloochent zich nooit. Zijn eigenlijke wezen komt altijd weer voor de dag.

5. Als vijfde de volgende:

Tantem anochi noasera, caréda di bina no a caba.

Vertaald: Zo lang het nog geen avond is, is de loop der herten nog niet geëindigd. Dit spreekwoord zal al heel gauw tot het verleden behoren want ik geloof niet, dat er nog veel herten op Curaçao zijn om er op te jagen. In vroeger dagen waren er, vooral in de Westkant van Curaçao, in de omgeving van de St. Christoffelberg, heel wat herten soms in vrij grote troepen. Jacht op herten was een geliefde sport maar het kon ook wel eens lang duren voor men er een onder schot kreeg. Als het dan in de namiddag zo tegen vier, vijf uur liep en er kwam maar geen hert voorbij en de jager begon ongeduldig te worden, dan zou men tegen hem hebben kunnen zeggen: Zo lang het nog niet donker is kun je altijd nog herten verwachten. Zo lang er leven is is er nog hoop. Zo lang de 100000 er nog niet uit is, heb je nog een kans.

6. En nu als laatste deze: Antes aya, gainan tabata canta: Cocojoco, awor nan ta para habri boca hap. Vertaald: Vroeger kraaiden de hanen, kukeleku, nu staan ze met hun bek open te gapen. Dit moet eigenlijk nog aangevuld worden met het volgende: Prome aya, klapchinan tabata zona: tra, tra, tra, awor bo'n ta tende nada mas qu, ff, ff, ff,. Vertaald: Vroeger knalden de voetzoekers dat het knetterde, maar nu, hoor je niets anders dan, ff.ff.ff. Een hele tijd geleden was er eens een oude man zo als er duizenden zijn geweest en er nog zijn, die vond, dat het thans niets meer gedaan was. In zijn tijd was het nog eens een tijd. Telkens gaf hij hieraan verbitterd uiting. Op een goede keer zei hij (ik hoor het hem nog zeggen) Ja zelfs de hanen en de voetzoekers deugen tegenwoordig niet meer. En ik herhaal dat nog eens in Papiamentu: Na mi tempu, gainan tabata canta: cocojoco!!! awor nan ta para habri boca hap!

Na mi tempu clapchinan ta zona, tra, tra, tra, Awor, bon'ta tende nada mas qu f.f.f.f.

De man was doof, hij kon het niet meer horen!!

Het Ministerie van Zaken Overzee geeft in de radiorubriek 'Rijksdelen Overzee' voorlichting over deze landen.

De onderwerpen van deze rubriek liggen op het terrein van Cultuur, Historie, Economie, Staatkunde, Sociale vraagstukken en Geografie.

De hieraan verbonden correspondentieclub 'De brievenbus gaat open' biedt aan de Nederlandse jeugd gelegenheid zelf in contact te treden met de jeugd in de Overzeese Rijksdelen.

Het correspondentie adres voor de rubriek is Postbus 115, Den Haag. Telefoonnummer 183861 (toestel 271)